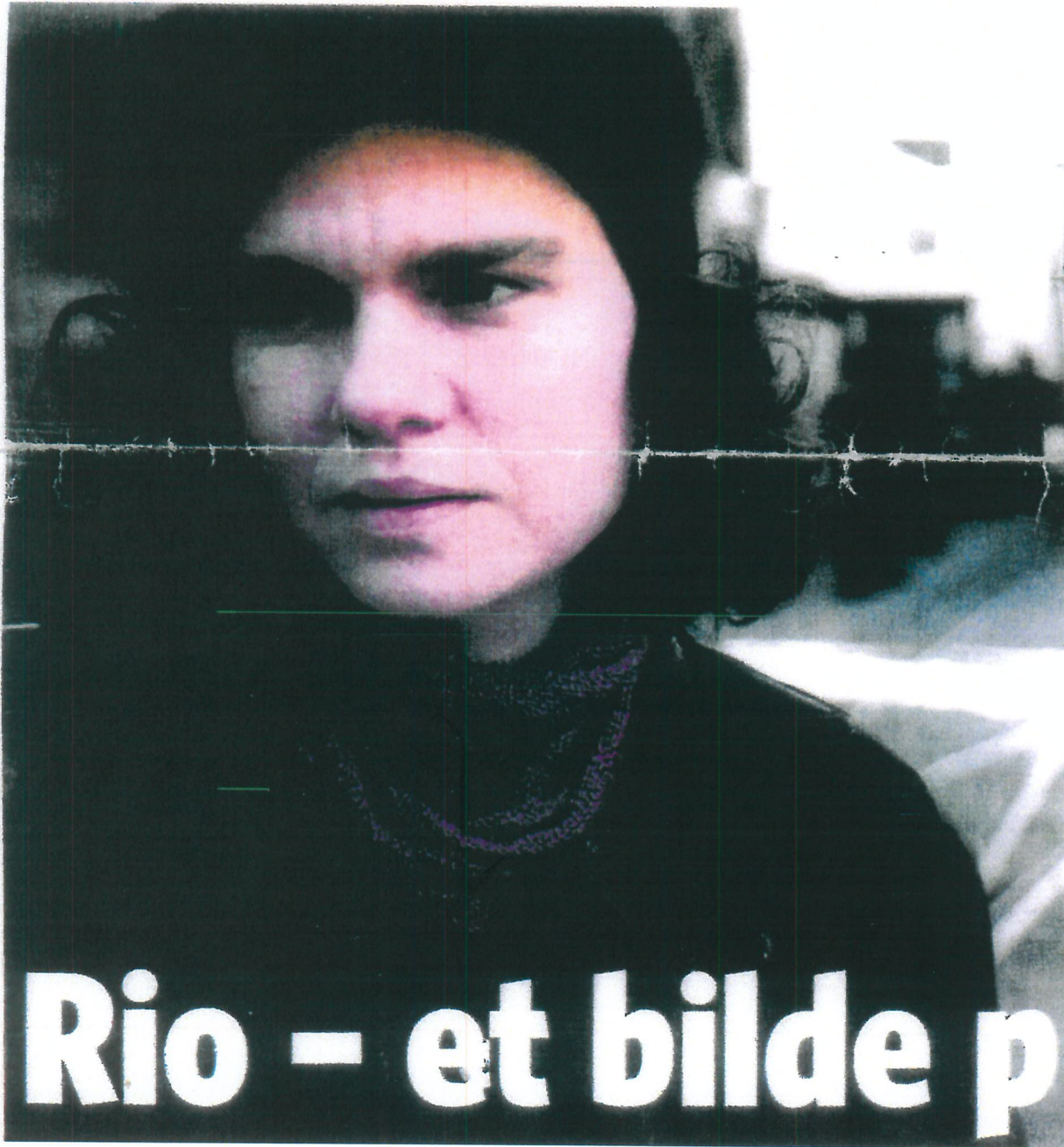

Vibrasjoner fra et **urbant inferno** i tyrkiske Asli Erdögans

nye roman «Byen med den røde kapp».

Rio - et bilde på verden

Tekst: **Harald Flor**
hfl@dagbladet.no

Asli Erdögan åpner vinduet mot bakgården i Gyldendal-komplekset i Oslo og tenner en filtersigaret.

Det blir bare to av dem i løpet av de par timene den tyrkiske forfatteren har til rådighet for Dagbladet. Ellers går det på helsekost fra et fullastet fruktfat.

Dirrende

Forøvrig er det stort sett depressive vibrasjoner som dirrer urovekkende gjennom teksten i Asli Erdögans roman «Byen med den røde kapp», som har hennes møte og toårige opphold i Rio de Janeiro som fysisk klangbunn. Sjelden har jeg lest et mer kroppslig forankret språk enn i den partikkelfysikk-kyndige Istanbul-kvinnens bok, som er oversatt med hektisk karakter fra tyrkisk av Gunvald Ims.

På omslaget av den norske utgaven står dette sitatet fra boka: «Egoismen er en epidemi i verden, men en religion i denne byen». Byen Rio veksler utvilsomt fra det verste til det beste, men det virker som Erdogan har møtt et overmål av de negative sidene i dette sosialt så skrikende urettferdige landet.

– Din romanfigur, Özgür, må jo ha visse forankringer i erfaringer du selv har gjort med grådighet, løgner og sykdommer. Men det fins jo andre sider ved Brasil enn carioca'enes lurvete liv og levnet?

Voldshelvete

– Jeg har nesten ikke vært utenfor Rio de Janeiro. Tok en kortere tur til São Paulo, som til tross for sine 20 millioner mennesker mellom skyskraperne er en mye mer disiplinert og europeisk by.

I «Byen med den røde kappen» håper jeg at rio-boernes vakre og

vemmelige *cidade* framtrer like mye som en metafor for verdien, som å gi en realistisk skildring av dette bossa nova-besungne bakeriet av et voldshelvete. Narko-bandenes krig om kontrollen i favelacne – som du kanskje så i filmen «Cidade do Deus» – er jo et høyst *hørbart* fenomen.

Urbant inferno

Asli Erdogan har – nesten lik Dante – dukket ned i et urbant inferno. Hun fortetter dagens globale faenskap i et bilde materialisert gjennom Rio de Janeiro. Teksten får stedets uhyggelig ånd til å sive fram og koke over i dunkle lakuner mellom fjellene Corcovado og Sukkertoppen. Ja, til og med under de forfriskende strandvandringene langs Copacabana og Ipanema, er det som om skrekken for vold og ran gripe tak i henne.

– Var det virkelig så fælt?

– Jeg har merket uhyggen, men i

hovedsak opplevd Rio fra en solblank side. Eller som nattemørk glede, da Maria Bethania sang gratis for 30 000 mennesker på Copacana for to år siden. Og halvparten sang med på de mest kjente låtene til Bahia-sangerinnen.

– Det er noe av desperasjonen og tonen i boka di som kan minne om Chico Buarque's intense kortroman, «Estorvo» («Bråk»), som kom på norsk for 10 år siden. En slags svimmelhet hvor hovedpersonen pendler mellom virkeligheten og en surrealistisk sfære?

Brasils Bob Dylan

– Jeg kjenner ikke boka til Buarque. Men «Noise» («Støy») ville vel vært en bedre oversettelse av den portugisiske tittelen. Jeg liker ham selvfølgelig som sanger, og vet at han ofte kalles for «Brasils Bob Dylan». Men jeg klarte aldri å danse meg inn i de suggestive

«noise»-lydene. Greide heller ikke å tilpasse meg bademåten overfor brenningene som slår uopphørlig inn over Ipanema. Det er så fjernt fra den stille måten vi svømmer på i Tyrkia, og som du nesten kan oversette med navnet på det arabiske sukkertøy et «Turkish delight»

Glede neste gang?

– Da jeg intervjuet Chico Buarque på 90-tallet, fortalte han at det var umulig for ham å synge i de to åra det tok å fullføre «Bråk». Etterpå kom hans kanskje beste cd, «Paratodos» («For alle»), som er en rad høysanger til livet i Brasil. Kommer det kanskje ei gledesfylt bok fra din side neste gang?

– Det kan bare tida og livet vise, sier Asli Erdögan med et smil, og skriver følgende dedikasjon: «Jeg skriver for å se større ut, fordi jeg er så, så liten».

Owe Wikström BORTENFOR HVITE STRENDER OG FORTAUSKAFEER

Om ytre og indre reiser

Hva reiser vi til og hva reiser vi fra? Owe Wikström er fascinert av reisens sosiologi og psykologi, men først og fremst av reisens motsetninger. På den ene siden, jakten på stedene og de store opplevelsene, på den andre siden reisens melankoli, fordi man aldri kan reise fra seg selv.

Innbundet
Kr. 319,-

Genesis forlag Tlf 22 310 240 • Faks 22 310 205 • E-post: genesis@genesis.no

NEWSPAPER:
MORGENBLADET, OSLO
OCTOBER 9, 2004

holde reelle erfaringer på en arm-
lengdes avstand. Det er i så fall en
grunnleggende paradoksal est-
etik, ettersom romanen som
form nettopp er en slik menings-
skapende aktivitet, som samtidig
er i stand til å ivareta en bevegelig-
het sammenlignet med diskurser
som har et mer statisk begrep om
nettopp «sannheten». Men for
Oterholm later ikke denne bevege-

skal forholde seg til kristendom-
mens sannhetspretensjoner.

Samtidig som Mats' refleksjoner
stilles frem som ubehagelig
umodne, peker de overraskende
ofte direkte mot tekstens viktigste
tema. Gang på gang gir Mats
uttrykk for at han har vendt seg til
religionen for å finne en innstilling
til livet som ikke handler om å
skulle mestre alt, men snarere om

Døsig blikk. Mats' tankevirkosomhet
blottlegges i all sin selvopptatthet.
Det årvåkne, meningavlesende blik-
ket man kunne forventet at en reli-
giøst søkende som Mats møter ver-
den med, er enten fraværende eller
påtakelig døsig: «Jeg har ikke tenkt
å gå inn selv om det begynner å
hølle ned. Det kommer til å bli
megadrittvær i løpet av noen få

religiøse læresetninger, ingen vilje,
tålmodighet eller språklig bered-
skap til å behandle. I stedet er det
som om teksten nok en gang skal
demonstrere at Mats' språk er et
bolverk mot erfaringen.

Språkets vanmakt. Halvveis ut i
teksten treffer Mats Sonja, som
har et helt annet begrep om guds-
forholdet enn ham selv. Gjennom

tekst som ikke er villig til å opp-
søke noen form for uttrykkskraft,
kunne si noe om språklige gren-
ser og grenseerfaringer?

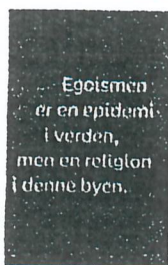
Mats Sjølies opplevelser i Saint-
Malo er utvilsomt både formende
og oppløsende for ham selv, men
det er et noe mer åpent spørsmål
om *Sannheten* gjør dette merkbart
også for leseren.

Audun Lindholm

SkrekkscenaRio

Byen med den røde kapp er enhver turistbrosjyres antitese.

ROMAN

ASLI ERDOGAN
**Byen med den
røde kapp**
Oversatt av
Gunvald Ims
190 sider.
Gyldendal. 2004

Verdenslitteraturen har mange
eksempler på urbane skildringer
hvor byen beskrives som truende.
Det utvikler seg gjerne til en kamp
mellom byen og individet, som i
Balzacs *Far Goriot*, hvor den unge
provinsielle, grenseløst ambisiøse
Rastignac utfordrer Paris med
ordene: «Og så var det oss to». Hamsuns
Sult, derimot, ender
med at den martrede, utsultede
hovedpersonen mønstrer på en båt
og forlater byen.

I den tyrkiske forfatteren Asli
Erdogans første bok på norsk finner

handlingen sted i Rio de Janeiro –
som hovedpersonens verken kon-
fronterer eller flykter fra, men selv-
bevisst går til grunne i. Det er så
definitivt ikke turistbrosjyrens Rio
vi møter i Erdogans roman, men
byens aller mest brutale, morbide
og ekstreme side. Et Rio som er et
marerittaktig, kaotisk dødsrike, pre-
get av ekstrem fattigdom, slum,
gatebarn, sykdomsepidemier og
dop; et Rio som topper verdens kri-
minalstatistikker med 20 drap i
døgnet. Men destruktiviteten er
selvsagt ikke hele bildet.

Sanselighet. I et av de første av
mange portrettglimt i boken pre-
senterer Erdogan oss for en ung
kvinne, kanskje tenåring, som til
tross for at hun er døende av sult
og øynene for lengst er avglanset,
danser samba med latter fra en
tannløs munn og gledefølelse
skrevet over hele det depraverte
ansiktet. Ekte glede. Slikt, mener

forfatteren, finner man bare i Rio.
Rio representerer en tvetydig san-
selighet; en fordringsløs, ubeskyt-
tet og utsatt kroppslighet som
representerer noe langt mer enn
den sambarytmiske, myke sensua-
liteten som ellers gjerne domine-
rer våre forestillinger om stedet.

Rammefortellingen i *Byen med
den røde kapp* dreier seg om Özgür,
en ung tyrkisk kvinne som flyttet til
Rio for to år siden og nå holder på å
avslutte sin roman med – nettopp –
tittelen *Byen med den røde kapp*.
Denne teksten, som er en selvbio-
grafi og samtidig en observasjon av
byen i kunstens og litteraturens tje-
neste, finnes i kursiv og føres paral-
lelt med nåtidsfortellingen. De to
fiksjonsnivåene glir konstant og
sømløst over i hverandre, slik også
Özgürs to virkelighetsnivåer –
omverdenen og romanfiksjonen –
blandes, påvirker hverandre og
utsetter hverandre for en slags gjen-
sidig, relativiserende smitteeffekt.

Filmatisk. Det er ikke fremstil-
lingen av Özgür; hennes apatiske
liv, daglige ydmykelser eller, for
den saks skyld, hennes refleksjo-
ner omkring forholdet mellom
kunst og virkelighet, som er inter-
essant lesning i Erdogans roman.
Romanens kvaliteter blir først tyde-
lige når Özgürs historie for alvor
integres i beretningen om Rio, et
forhold som igjen beror på at
Özgür også i fysiologisk forstand
innlemmes i byens livsfarlige, løp-
ske stoffskifte. Hennes indre liv
invaderes og oppløses. Fra og med
denne fatale og irreversible
sammenføyning av by og individ
drives teksten fremover av et sære-
gent metaforisk overskudd. Stilen
er filmatisk og formspråket dyna-
misk, det hele gjengitt på upåkla-
gelig samnorsk av oversetter Gun-
vald Ims. Byen kommer til å domi-
nere beretningen i en slik grad –
og beskrives i så antropomorfske
 vendinger – at den raskt fremstår

som en hovedperson på lik linje
med kvinneskikkelsen som den
samtidig både speiler og overskri-
der.

Om forfatteren i sine skildring-
ene av menneskelige, psykologiske
prosesser beveger seg på grensene
til det endimensjonale, er hun
uovertruffent dyktig i sin fremstil-
ling av materien – både den levende
og døde, som for øvrig i denne
boken utgjør to sider av samme sak.
Erdogan skildrer det fattige Rio som
et selvregulerende system av utnyt-
telse, vold, ødeleggelse, død og – i
andre enden av skalaen – produk-
sjon av nytt liv. Den bakteriologiske
nedbrytingen og forråtnelsen som
eksponeres i Rios gater utgjør i seg
selv spiren til ny, selvstendig vita-
litet. Moralen er borte i dette bildet
av en gudsforlatt, urban plett på jor-
den, og det eneste forsonende ele-
mentet i fremstillingen er mennes-
kenes trassige glede.

Vigdis Ofte

Op
Elias Al
minst i
noen
barnsb
get av
ger ut
skreve

NEWSPAPER:
AFTENPOSTEN, OSLO
OCTOBER, 11., 2004

f

Prat
Anå
GL
Ov
Kje
Jen
Pa
er /
ers
«N
ne
bå
nå
-
bå
av
se
ur

teksten kan man spørre: Hvor-
dan forholde seg til det frem-
mede? Eller mer spesifikt:
Hvorfor forbli i sitt opprinneli-
ge miljø, all den tid Rio de Ja-
neiro, med sin elendighet og
prakt, er et like «representa-
tivt» sted for livet her på jorden
som Oslo og Istanbul?

CHRISTIAN KJELSTRUP

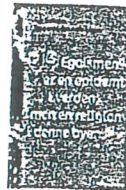
avleiret i en montasjeliknende
struktur med sterke brudd
mellom tekstflatene. Kronolo-
gien nærmest imploderer, uten
at det går ut over leseropplev-
elsen, tvert imot. I tillegg gjøn-
speiles subjektets oppløsning -
eller snarere: oppsmelting un-
der Brasil-solen - ved et stadig
perspektivskifte: Fra setning

Tyrkisk pepper, brasiliansk hete

roman

Asli Erdogan:
BYEN MED
DEN RØDE KAPPA
Oversatt av
Gunvald Ims
Gyldendal

■ Kruttsterk roman
fra lite kjent forfatter
om møtet mellom
en ung tyrkisk kvinne og det syden-
de Rio de Janeiro.

Turkey: ten points, la Turquie:
dix points. Tidligere har jeg
skrevet begeistret om tyrkeren
Orhan Pamuk. Nå foreligger
Asli Erdogan - ung, tyrkisk og
kvinne - på norsk. Jeg må inn-
rømme at jeg aldri har hørt om
forfatteren, men «Byen med
den røde kappe» er uten tvil
det beste jeg har anmeldt den-
ne høsten.

Overveldende, voldsom og
rå: Slik er denne teksten og by-
en den beskriver, der skuddsal-
vene høres dag og natt, og med
«folk som bæsja eller mastur-
berte midt på gata». I denne
smørja kræsjlender Özgür, Er-
dogans hovedperson. Møtet
med byjungelen er skjellsetten-
de og virker sterkt på tyrkerin-
nens nerver: «Hun kjempa mot
kvalmen med å bite seg så
hardt i hendene at de nesten
begynte å blø. Det var som om
patroner ble skutt inn i hjernen
hennes.» Ikke minst er heten
drepene klebrig, for kropp og
tanke: «Av og til var hun på nip-
pet til å bli gal. For å opprett-
holde trua på en virkelig ytre
verden, kasta hun seg ut i gata
som brant som en bakerovn...
Leppene var sprukne av tørst,
urinen var gjørmefarga. Det
gnistra i blå lyn for de blasse
øynene hennes.»

Ingen smålige hensyn

Når jeg siterer såpass omfat-
tende fra boken, er det fordi jeg
sliter med å finne norske adjek-
tiver som yter den rettferdig-
het. Dette - hvorvidt en mal-
strøm av nylig uerfarte inn-
trykk kan gjengis i skrift - er
blant utfordringene boken rei-
ser. Etter mitt syn er «Byen
med den røde kappe» et meget
levende bevis på at det går an.
Ingen i Norge, det måtte i så
fall være Bertrand Besigye,
skriver som Erdogan. Hun ser-
verer en sterkt krydret sanse-
gryte full av lukt, lyd, smak, far-
ger og musikk. Metaforene, og
dem er det mange av, treffer
denne leseren omtrent som de
nevnte patronene. Byens hek-
tiske livsrytme, dens kaotiske
og desentraliserte geografi, er

til setning veksler Özgür mel-
lom å være «hun» og «jeg». Pend-
lingen kan skyldes at hov-
vedpersonen åpenbart har mye
til felles med forfatteren, som
oppoldt seg i Rio for å arbeide
med en doktorgrad, men ga det
opp til fordel for forfattergjer-
ningen. Også Özgür søker til
skriften, for å lappe sammen li-
vet, og teksten hun skriver he-
ter... ja, nettopp: «Byen med
den røde kappe». Med andre
ord oppheves langt på vei skil-
let mellom forteller og forfatter.
Det er dristig, nesten uforsiktig
gjort, og romanen fremstår for
meg som en eneste kraftan-
strengelse, der Erdogan har
satset alt på ett kort: at leseren
rives med.

Byen og eksilet

Slik Dublin og Joyce hører
sammen, eller Praha og Kafka -
slik vil Rio for meg fra nå av væ-
re uløselig knyttet til Asli Erdo-
gans navn. Med «Byen med den
røde kappe» skriver hun seg
inn i en fremtredende roman-
tradisjon i det forrige århund-
ret: bydiktningen. Er Erdogans
Rio et «moderne» byhelvete
som knuser individet under sine
larvesfotter? Eller er Özgür
en «postmoderne» heltinne
som ekstatisk går opp i byens
flimrende spill? Det er som om
«Byen med den røde kappe»,
der Rio nærmest som en leven-
de organisme eter seg opp mel-
lom ordene, sprenger slike eu-
ropeiske tankeskjemaer. Som
frivillig deklassert, utenlandsk,
fremmedspråklig og stilt over-
for en helt annerledes erotisk
kultur, er Özgür fremmedgjort
ganger fire. Det er, i parentes
bemerket, noe selsomt for en
nordmann å lese at en kvinne
fra det «eksotiske» Tyrkia om-
taler seg som «nordboer» og
«kald, semulepuddingaktig»,
og teksten kan sikkert åpnes
ved postkoloniale og feminis-
tiske teorinøkler.

Hvorfor avbryter ikke Özgür
sitt selvvalgte eksil? Hvorfor
drar hun ikke hjem til trygghet-
ten? Den Özgür som sleper seg
gjennom Rios gater, er ikke lyk-
kelig. Hun ruger på en ensom-
het som sprer seg i kroppen lik
«en smerte en ikke kunne finne
senteret til». Men det er ikke
bare Rio som forårsaker denne
ensomheten, og Rio forårsaker
ikke bare ensomhet. Tvert
imot gir byen henne et identi-
tetskapende livsinnhold, for
ikke å si -prosjekt. Özgür slip-
per ikke Rio, for å parafasere
Bibelen, før hun har tømt den
for mening. I forlengelsen av

Dear Asli,

this is for you, hope you can get it. I will post the copies also.

A quote from Aftenposten's review:

"Turkish pepper, Brazilian heat"
(Title)

"I have not heard the author's name, but "Byen med den røde kappa" is beyond doubt the best I have reviewed this autumn. Overwhelming, violent and raw."

"In the same way that Dublin and Joyce belong together, or Praha and Kafka, for me from now on Rio will be inextricably bound together with the name Asli Erdogan. With this volume she writes herself into a dominating tradition linked to last century's novels: : the novel of the town."

(Aftenposten is the biggest cultural newspaper in the country.)

A quote from Morgenbladet:

"ScaryscenaRio"
(Title)

"The quality of the novel shows itself in full bloom when Özgür's story in a serious way is integrated in the story of the town Rio, a relationship that depends on the fact that Özgür also in a physical sense is taken up by the lifethreatening, rolling metabolism of the town."

"The style is filmic, and the form dynamic, rendered in the translation into irreproachable Norwegian by Gunvald Ims.

(Morgenbladet is a weekly, very culutral newspaper)

Gyldendal grew out of the Danish-Norwegian company Gyldendal, and was established in 1925 as a national, independent company in Oslo. In my branch of the company (Gyldendal Literature) we publish about 200 new titles a year, but the total company is far bigger and does also schoolbooks, childrens books etc in an amont that goes over 1000 books a year.

All the best from

Janneken

Janneken Øverland
Editor in chief, foreign fiction - Redaksjonssjef,
Gyldendal, Norway
janneken.overland@gyldendal.no
dir. tlf. 0047 22 03 42 14/ mobile: 0047 91 32 63 38